

Front és hátság 1914–1918 c. időszak kiállítás
(Miskolc, HOM, Papszer, 2014) tablói

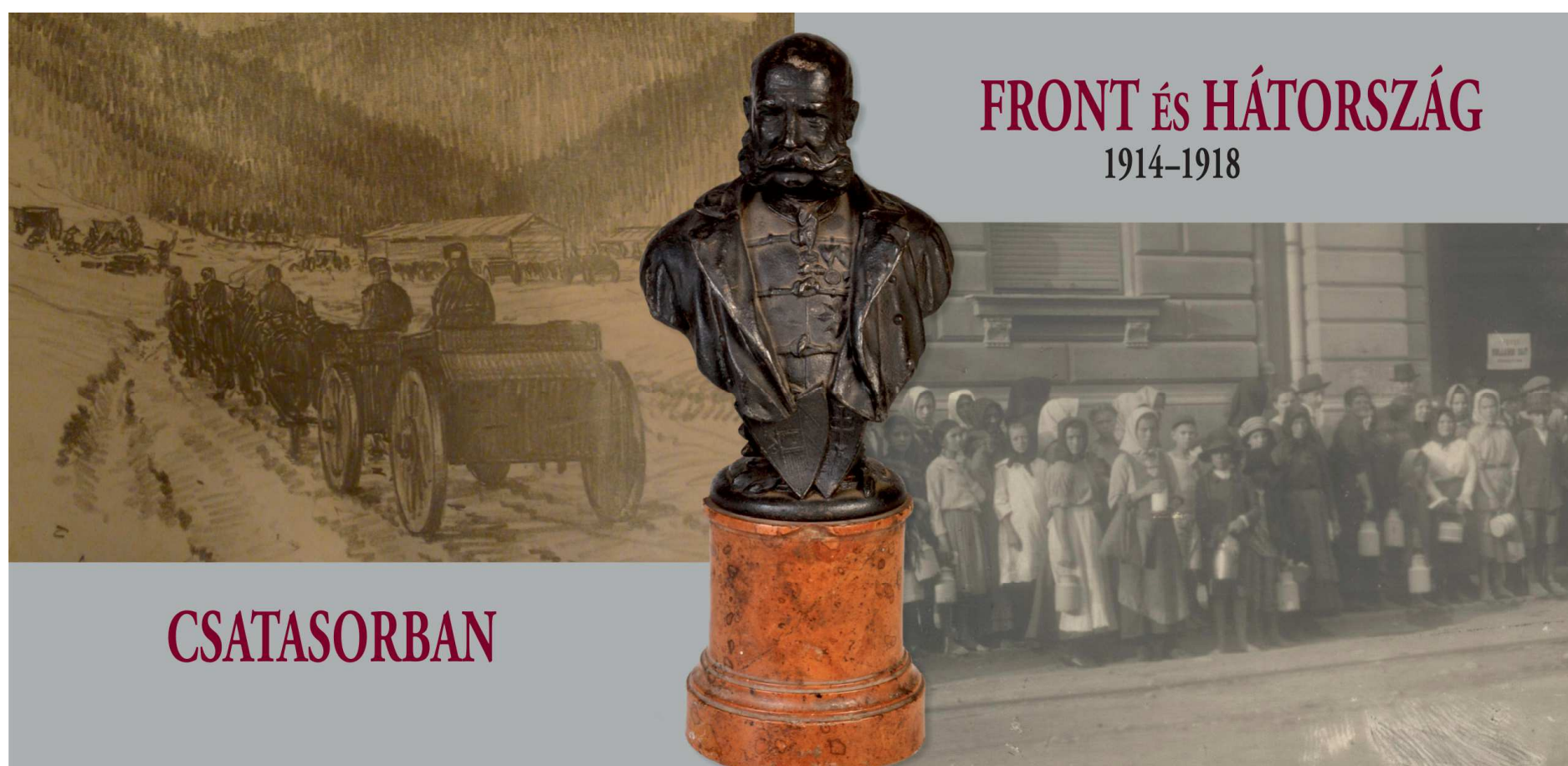
*Exhibition entitled „Forefront and Heartland”
(Herman Otto Museum, Miskolc, Hungary, 2014): Interpretive panels
and texts*

A kiállítást rendezte, a szövegeket írta és szerkesztette:

BÉKÉSI GÁBOR–HAZAGH Ádám

Technikai szerkesztő:

SZUJÓ Péter

Herman Ottó Múzeum Történeti Tár
Miskolc, 2014–2015

AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ HÍRE MISKOLCON

A Ferenc Ferdinánd trónörökös és felesége, Chotek Zsófia (Fürstin von Hohenberg) elleni merénylet híre 1914. június 28-án a kora délutáni órákban jutott el Miskolcra. A történetek hatalmas felzúdulást keltettek, a város épületeire még aznap kitűzték a fekete lobogókat. Rimóczy József rendőrfőkapitány a gyász idejére városszerte megtiltatta a szórakozóhelyeken való zenélést, mulatozást, illetve az előre bejelentett rendezvényeket határozatlan időre elnapoltatta. Miskolcon a lakosság valamint a városban működő intézmények, vállalatok, egyesületek, egyházak szinte kivétel nélkül csatlakoztak a gyászolókhöz; ez utóbbiak közleményekben fejezték ki együttérzésüket a tragikus események miatt.

Családi fotó 1909-1910

Az általános megrendültség alól csak a miskolci zenész cigányok jelentettek kivételt, akik Bogár Vince primás vezetésével ugyan tolmácsolták a miskolci cigányság együttérzését a merénylet miatt, azonban megélhetésük biztosítására hivatkozva kérték, hogy tovább zenélhessenek a város szórakozóhelyein. Az eljáróság megvitatta kérelmüket, és Rimóczy József rendőrfőkapitány végül engedélyezte számukra a továbbiakban a zenélést, a végtisztesség napján azonban megtiltotta azt számukra.

1914. július 4-én, a trónörökös-pár temetése napján Miskolcon is gyászistentiszteletet tartottak a templomokban. A hivatalos központi megemlékezést a Mindszenti plébániatemplomban tartották, melyen a város jeles személyiségei mellett a dr. Nagy Ferenc polgármester vezette törvényhatósági bizottság tagjai is részt vettek.

Széchenyi utca és Erzsébet tér sarka (20. század fordulóján)

A merényletet követő eseményeket, az ultimátumot, majd az 1914. július 28-ai hadüzenet hírére kitörő lelkesedéssel fogadta a város közönsége. A társadalom nagy része számára Magyarország és a Monarchia balkáni nagyhatalmi szerepének megőrzése és megerősítése elvárt követelmény volt, a Szarajevóban történt végzetes események pedig okot adtak arra, hogy Ausztria–Magyarország biztosítsa politikai súlyát a térségben.

A hadiállapot híre eufórikus hangulatot váltott ki Miskolcon, ünneplő, örömtias emberek lepték el az utcákat, a Rudolf laktanyánál és a Pannónia kávéház előtt hazafias hangulatú zenés összejevetelt rendeztek. Az Abbázia kávéházban háborút pártoló szimpátiatüntetést zajlott azon személyek vezetésével, akik kiszorultak a Pannóniából. Másnap Tarnay Gyula főispán vezetésével rendkívüli törvényhatósági bizottsági ülést tartottak. Ennek keretében dr. Nagy Ferenc polgármester felolvasta azt az ünnepélyes nyilatkozatot, amelyben a háború jogosságának hangsúlyozása mellett a város támogatásáról biztosította az uralkodót. A nyilatkozatot hatalmas éljenzés mellett fogadta el a bizottság.

Rudolf laktanya az 1890-es években

A Monarchia eközben elrendelte a részleges, majd 1914. július 31-én az általános mozgósítást, melynek híre még aznap megérkezett Miskolcra. A lakosság a mozgósításról értesülve ismét hatalmas szimpátiatüntetéseket tartottak a városban. A Pannónia kávéházban újabb nagyszabású összejevetelt rendeztek; az épület előtt összegyűltek körében egy postás hirdette ki egyenként a behívottak nevét, a tömeg pedig minden behívottat üdvözléssel köszöntött. Az ünnepélyes rendezvény hajnalig tartott.

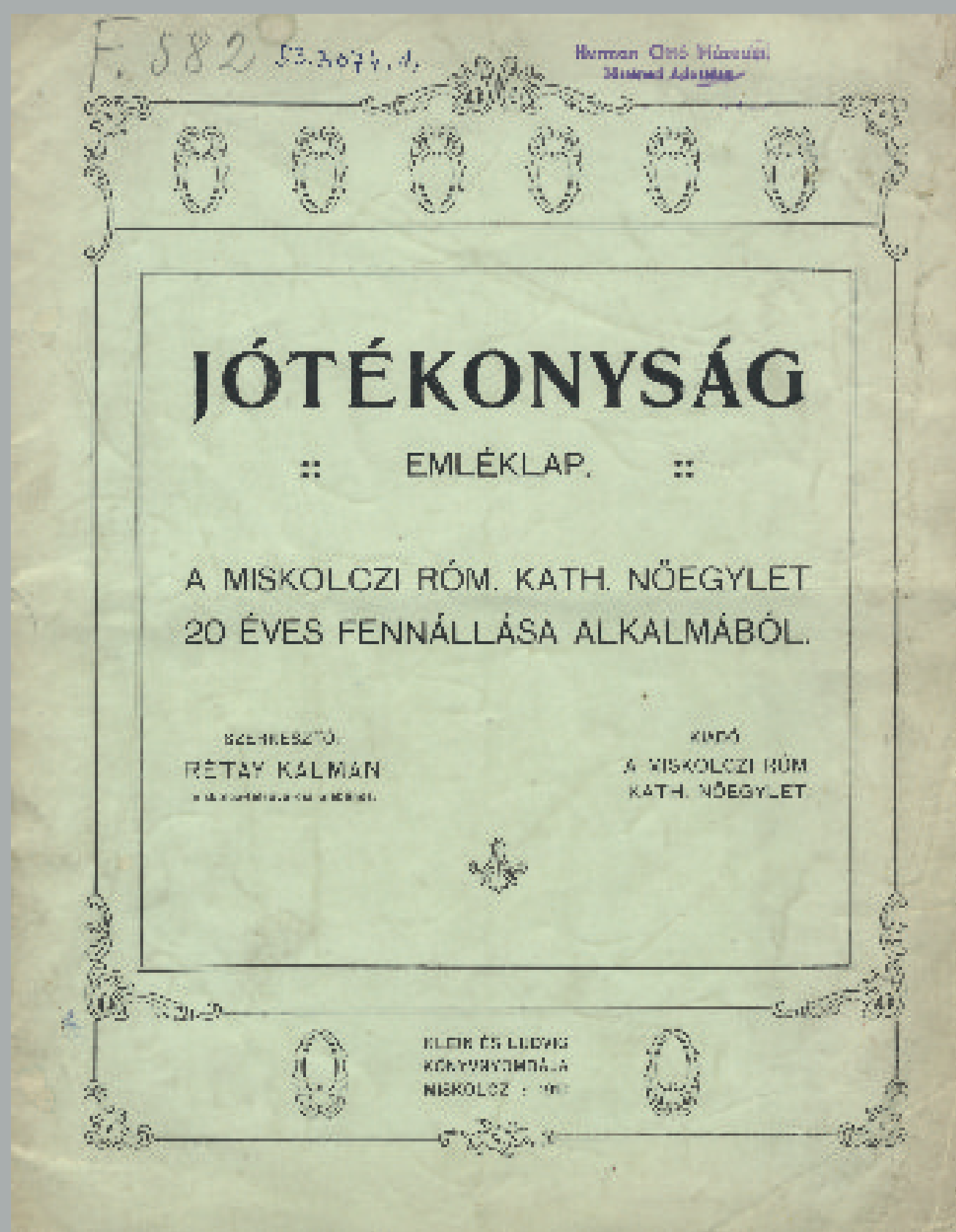
Az általános mozgósítás hírére a város polgármestere éjszakai szállást rendeztetett be magának a városházán, hogy irányítani tudja a szükséges munkálatokat. A Borsodból és Miskolcra besorozottak gyorsan ellepték a várost, az Urak utcájában, a Szinva-parton és istállóiban táboroztak, arra várva, hogy létszámba vegyék őket. Az általános mozgósítással behívottak 1914. augusztus 27-én 5 órakor a Tiszai pályaudvarról indultak a frontra. Még ezen a napon megjelentek a városban az első veszteséglisták.

JÓTÉKONYSÁGI SZERVEZETEK MISKOLCON

A háborús események előrehaladtával egyre sürgetőbbé vált, hogy a város hatóságainak gondoskodása mellett a helyi szervezetek, alapítványok, intézmények is részt vállaljanak a betegek, sebesültek, rokkantak és árvák ellátásában, gondozásában.

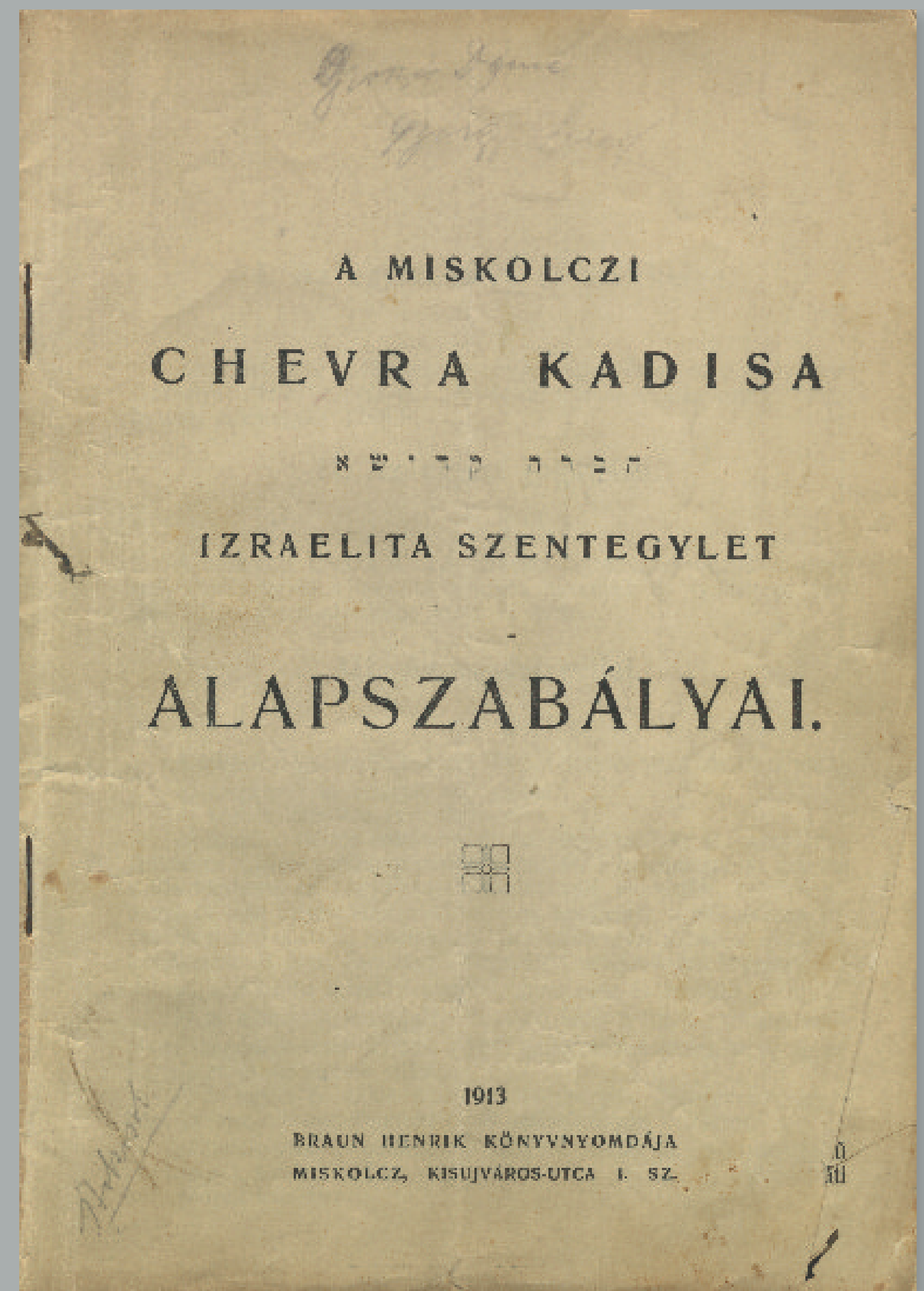
Elsőként 1914. augusztus 6-án a Miskolczi Chevra Kadisa Izraelita Szentegylet vállalta, hogy a háború alatt – vallási felekezetre való tekintet nélkül – naponta 100 gyermeknek fél liter tejet és fél kiló kenyeret oszt ki, valamint a háborús sebesültek számára 16 ágycat ajánlott fel az izraelita kórházban.

A törvényhatósági bizottság 1914. augusztus 14-én tárgyalta a város háborús időben történő feladatainak elvégzését, illetve a jótékonyági akciók megszervezését. Ennek során a várost 38 kerületre osztották, melyekben két hölgytagot a gyűjtéssel, két férfitagot a feladatok ellátásával bíztak meg, valamint ellenőrként egy-egy városi hivatalnokot rendeltek ki. A gyűjtött pénzüsszeget a törvényhatóság osztotta el, illetve döntötte el annak felhasználását.

Az országosan 1879-ben, míg miskolci szervezetként 1881-ben Csók György evangélikus lelkész vezetésével alakított Vöröskereszt is kivette részét a jótékonykodásból és a városi segélyezési mozgalmakból, bár elsődleges feladata a sebesült katonák ellátása volt. Augusztus végén tudakozó irodát nyitottak a Luther udvarban, ahol a legfrissebb veszteséglisták alapján bárki érdeklődhetett a fronton szolgáló szeretteiről.

A 20. század elején társadalmi szerepük mellett megerősödik a női egyesületek súlya a jótékonykodás, segélyezés területén. A nők egyre inkább a család mellett, illetve helyett a társasági élet felé fordulnak. Az eddig leginkább egyházi jellegű

egyesületek tevékenységéből fokozatosan eltűnik a vallási jelleg, s csak a jótékonykodás, illetve jótékonykodást elősegítő rendezvények szervezése marad, mint elérendő cél.

A csecsemő- és gyermekvédelem ügyének fontosságát jelzi az 1915-ben alakult Országos Stefánia Szövetség, a Zöldkereszt munkája, amely rövid idő alatt országos hálózatot hozott létre.

A háborús időszakban jöttek létre azok a speciális segélyező alapok és szervezetek, amelyek kizárólagosan a háborús sérültek, özvegyek, árvák támogatását voltak hivatottak szolgálni. A Magyar Királyi Honvédelmi Minisztérium fennhatósága alatt működött Hadsegélyező Hivatalt 1914 augusztusában uralkodói parancsra hívták életre. Tevékenységi köre kiterjedt az önkéntes segélynyújtás minden területére, kivéve a beteg- és sebesültápolásra, valamint a behívott katonák családtagjainak segélyezésére: az előbbi ugyanis a Vöröskereszt feladatkörébe tartozott, utóbbiról az 1912. évi LXV. törvénycikk rendelkezett. A hivatal támogatta a fronton küzdő katonákat; segélyezte a háborúban elesett, a hadifáradalmakban vagy a háborúban szerzett betegségekben meghaltak hozzátartozóit, egyben növelte az özvegyek és árvák alapját, valamint céltudatosan irányította a magyar hadsegélyező munkát. Mindezen törekvések megvalósítása érdekében a többi karitatív szervezettel közösen, velük harmonikusan együttműködve különböző akciókat, mozgalmakat szerveztek, készpénzt és természetbeni adományokat gyűjtöttek.

EGÉSZSÉGÜGY

Miskolc város egészségügyi érzékenysége az első világháború kezdetétől lényegesen megváltozott. Az új gyógyítási eljárások, a tudományos alapokra épülő gyógyászat a város vezetését is fejlesztésekre kényszerítette: új intézményeket alapítottak, szervezeteket hoztak létre.

A miskolci Erzsébet kórház tervei Adler Károly elképzelései szerint 1894–1895-ben készültek el, az eredeti tervekkel ellentétben azonban az építkezést csak 1898-ban kezdték el, az átadást 1900-ra ütemezték. A megvalósítást nagyban segítette Tarnay Gyula Miskolc város alispánjának (1913–1917, majd 1917–1918 között, 1919-ben főispán) közvetett anyagi támogatása. A pénzügyi fedezet megteremtését követően azonban heves vita alakult ki a kórház helyének kijelöléséről. Három lehetséges helyszín adódott. Az egyik a Szentpéteri kapu volt, ugyanis az új köztemető létrehozását szintén itt tervezték. Ellene szólt azonban, hogy a város laktanyái a Zsolcai és Szentpéteri kapu között helyezkedtek el, így a nagy népességszám, a fertőzésveszélytől való félelem miatt ezt a lehetőséget elvetették. A másik helyszín az ún. Gordon térsége volt a mesterutcák mögött: a terület közelében helyezkedett el a járványkórház, valamint a Mindszenti katolikus és evangélikus temető. Végül azonban mégis a harmadik változat, a Népkert és a Vörös rák vendéglő közötti üres telek beépítése valósult meg: fontos szempont volt többek között, hogy a fő- és melléképületeket az országútról, a Csaba–Mindszenti közötti útról könnyen meg lehetett közelíteni. Az 1898. március 16-án megtartott árlejtésen (versenyárgyaláson) végül a Hirsch Ede és társai cég nyerte el a munkálatokra kiírt pályázatot.

Nagy Ferenc, Miskolc város polgármestere 1913-ban a város közállapotáról szóló jelentésében már országos jelentőségű egészségügyi intézményként méltatta a megépült és többször kibővített Erzsébet kórházat.

Az általános mozgósítás (1914. július 29–31.) után az északkeleti frontokról egyre növekvő számban érkeztek a betegeket és sebesülteket szállító katonavonatok. Megyei felajánlásra az Erzsébet kórház 80 ágygal rendelkező teljes sebészeti osztályát a hadvezetés rendelkezésére bocsájtották. Nagy Ferenc polgármester erőfeszítéseinek köszönhetően gyorsan és hatékonyan alkalmazkodtak az új, nagyobb kihíváshoz. A kórházak mentesítésére az országban először Miskolcon, a Sajó-parton hoztak létre falemezekből összeállított ún. „barakk-kórházat”, amely 93 kisebb-nagyobb barakkal szolgálta a sebesült, beteg katonák gyógyítását. A háborúban megsérült katonákat ezentúl iskolákból átalakított ideiglenes kórházakban is ellátták.

Az első, Szent István nevét viselő járványkórház 1888-ban 4 kórteremmel, 28 ágygal kezdte meg működését Miskolcon. Tervezett bővítését az akkori Kont–Bocskay–Martinovics–Zrínyi utcák által határolt területre tervezték, ez azonban az ott lakók tiltakozása miatt meghiúsult. 1919-ben az intézmény megszűnt, s kitelepítették a Zsolcai kapu területére, a korábbi katonai barakk-járványkórház helyére.

A mai Szondi-telep területén működött az 1914–1916 között kiépített járványkórház, amelyhez megfigyelőközpont is tartozott. A terület kiválasztásában szerepet játszott, hogy közel volt a vasúti pályaudvarhoz, így a frontról érkező betegeket egyszerűbben lehetett az intézménybe szállítani. A járványkórház első ütemben (1914. november–december) 53 nagyobb és 8 kisebb barakkból állt. A kórház koleratemetőjét a Sajón túl alakították ki, a nem fertőző betegségben elhunytakat a Deszka-temető melletti sírkertben, illetve a Hősök temetőjében temették el. A betegek nagy számára való tekintettel 1915 októberében újabb 25 barakkot állítottak fel egyenként 85–95 ágygal, melyek kényelmi szempontból is modernebbek voltak a korábbiaknál. A tábor végül 1916 tavaszára érte el legnagyobb területét, ekkor 5800–5850 katonát tudott fogadni. A táborban egy kettéosztott, római katolikus és református hívőket egyszerre kiszolgáló kápolna állt, a temetőben pedig külön temetőkápolna épült. A megfigyelőállomás önálló katonai osztaggal is rendelkezett, amely a tábor védelmét és őrzését látta el. Az intézmény 1916 tavaszától 1918 októberéig a katonai parancsnokság irányítása alatt állt. A tábor vezető orvosai dr. Pfliegler Imre (1914. december 27–1915. február 4.), dr. Szánthó Bertalan (1916. januárig), majd Vészi Gyula voltak. A járványkórház története különös módon nem ért véget 1918-ban: a 2. világháború alatt – újjáépítve – hasonló célokat szolgált.

MISKOLC VÁROSKÉPE

Miskolc látképe az Ávasról

Az egyik legnagyobb gondot a város vízszabályozása jelentette, a több ágra szakadt Szinva és Pece patak szárazság idején egészségügyi, nagyobb esőzések után árvízveszélyt okozott. A tragédia 1878-ban következett be, mikor a nagy árvízben 277 lakos vesztette életét, és a város házainak háromnegyede megrongálódott. Az árvíz következményeként, elkerülendő egy újabb katasztrófát, 1879-ben új építkezési szabályokat fogadtak el, melyek nagyrészt a vízszabályozással foglalkoztak, majd 1885-ben ezeket a város rohamos fejlődése miatt pontosították. A fentiekén kívül 1891-ben, 1898-ban és 1900-ban foglalták újra az építési rendszabályokat: ezekben kötelezővé tették a kivitelező vállalkozások számára, hogy iparendeléssel rendelkezzenek, valamint felelősséggel tartoztak az általuk kivitelezett építményért.

A XIX. század utolsó harmadában egész Európában megerősödik a polgári kapitalista társadalom, amely új intézmények igényével, illetve modern anyagok megjelenésével (acél, vasbeton stb.) az építészet terén is változásokat hozott. A lehetőségek alakították ki az korszakra jellemző építészeti formanyelvet: először az eklektikát, majd erre épülve a szecessziót.

A zárt sorba épített L és U alakú, valamint a zárt udvaros bérházak Magyarországon a XIX. század elején, Miskolcon az 1878-as árvízvet követő szabályozások után jelennek meg. Egyik legszembetűnőbb példája az 1911-ben Weidlich Pál által, Hajós Alfréd tervei alapján megépített bérház (Széchenyi u. 19.), amely 30 lakással és 24 üzlethelyiséggel rendelkezett. Hasonlóan jellegzetes épület volt a Márkus palota (Széchenyi u. 117.), ami kiemelkedő magasságával és díszes homlokzatával hívta fel magára a figyelmet. A Singer bérpalota (Széchenyi u. 90.) Korrach Miksa miskolci építész tervei alapján 1909–1910 között épült szecessziós stílusban. A Széchenyi utca 121. szám alatti szabálytalan telek beépítésére 1910-ben kapott engedélyt özv. Stern Miksáné.

Az igazságügyi palotát, a bíróságot Kiss István műegyetemi tanár tervei alapján – a Lehne és Strengé cég kivitelezésében – 1899-ben nagy ünnepség keretében adták át. Az Első Magyar Általános Biztosító Társaság épülete (Széchenyi u. 10.) 1909-ben épült. A négyemeletes Hitelintézeti Palota (Széchenyi u. 29.) 1913-ban készült el, tervezője a budapesti Hajós és Villányi cég volt, a pénzügyi háttérpedig Lichtenstein László bankigazgató adta. A Pénzügyi Palota Weil

Rezső által beadott terveit 1911-ben fogadták el, két év múlva a teljes épületet átadták. Az építkezést a miskolci Feldmann Mór cége végezte.

Miskolc városának városképét azonban minden bizonnyal a korszakban megépülő villamos határozta meg leginkább. Hosszú viták után végül Csáthy-Szabó István ügyvéd nyerte el a kivitelezés jogát. Az első szerelvény 1897. július 10-én indult el a Tiszai pályaudvar és a mai Szent Anna templom között, illetve a Búza tér–Kazinczy utca–Népkert mellékvonalon. A villamospálya Diósgyőrig történő kibővítési tervei 1904-ben Miklós Ödön javaslatára készültek el, a szakaszt 1906-ra építették meg. További bővítésként 1910-ben a népkerti vonalat hosszabbították meg Hejőcsabáig.

Széchenyi utca az 1910-es években

Közvetlenül a századforduló előtt, 1898–1899-ben épült fel Miskolc újabb pályaudvara, a Gömöri pályaudvar, majd 1900–1901-ben tovább bővítették a Tiszai pályaudvart is.

Az 1963-ban lebontott Palóczy utcai zsinagóga vélhetően 1900–1901 között épült, feltételezhetően Székely és Korach építészek tervei alapján. A város képviselőtestülete 1908-ban biztosított helyet a Búza téren építendő görög katolikus templomnak, melynek megépítését Hritz József-re bízta. A templomot az 1910. évi alapkőletétel után 1912-ben szentelték föl.

1894-ben vetődött fel először egy új miskolci gimnázium megvalósításának terve. A református gimnázium tanulmánytervét Alpár Ignác budapesti építész készítette, a végleges tervek Adler Károly városi mérnök munkái. Ünnepélyes átadására 1899-ben került sor. A tanári kar, a megye és a város együttes kezdeményezésére 1907-ben döntöttek az új katolikus gimnázium felépítéséről. A terveket Orczy Gyula készítette, a kivitelezést Ungár Mór miskolci építési vállalkozó végezte, az iskola 1910–1911-re épült fel. Az Erzsébet iskola (Kandia u. 12–14.) 1901-ben készült, majd az 1907-es képviselő-testületi döntés értelmében a Nagyváthy utcai és a Kis-Hunyad utcai általános iskola is felépült. A háború alatt a városfejlődés, koncepciójának feladása után jelentősebb, meghatározó épületek nem épültek a városban.

A Borsodmegyei Takarékpénztár r. t. Széchenyi utca 72-74. sz. háza, melyek 1910. február havában lebontatták.

IRODALMI ÉLET MISKOLCON (1910–1920)

Miskolcon az 1910-es években kezdetleges irodalmi életet talált a nagy háború. Az 1894 karácsonyán alapított Borsod-Miskolci (Kultúr-) Közművelődési Egyesület irodalmi osztálya anyagi és társadalmi támogatottság hiányában minden igyekezete ellenére sem tudta olyan színvonalra emelni az irodalmi életet a városban, mint a két világháború közötti időszakban. Igaz, nem egyedül az irodalmi élet, hanem általában a közművelődés fejlesztése volt a vállalt feladata, amely már a század elején egy múzeum felállításában csúcsosodott ki. Trianon előtt a szomszédos nagyvárosok (Kassa, Debrecen, Szatmárnémeti) mélyebben gyökerező kulturális hagyományaik révén „elszívták a levegőt” az 1908-ban önállósult fiatal Miskolc elől, később pedig egy fajsúlyos felsőoktatási intézmény hiánya is visszavetette a kulturális fejlődését. A közművelődés központi szervezési kísérlete a város és a megye elvárásai között öröklődve 1914-ig nem volt igazán sikeres, a háborús években pedig szinte teljesen hibernálódott. 1923-ban elhunyt Balogh Bertalan, az egyesület elnöke. Egy év múlva a szervezet Lévay József nevének felvételével és az agilis Sassy Csaba titkárrá választásával jelezte egy termékenyebb korszak kezdetét.

Az irodalmi élet szervezésének másik lehetséges útja a piaci alapon működő magánszervezetek kezében volt. Ezek közé nőttek ki magukat egyes szakmai klubok és jótékonyági egyletek. Mégis Miskolcon – helyzetüknél fogva – a legsikeresebbek az újságszerkesztőségek (Miskolci Napló, Miskolci Estilap, A Reggel) és azok kiadói (Klein és Ludvig, Szelényi és tsa) lettek, így a miskolci irodalom gyökereit tekintve erősen az újságíráshoz kötődött, szinte abból nőtt ki. A napilapok adtak helyet hasábjaikon a verseknek, tárcáknak, novelláknak, könyvismertetéseknek, helyi és országos irodalmi híreknek, mintegy pótolva ezzel egy hiányzó irodalmi és közéleti folyóiratot. A sok tekintetben megoldást jelentő saját irodalmi folyóiraatra még sokáig kellett várnia a városnak: ebben a forrásszegény, időnként papírhíánnyal is küszködő, háborús cenzúráról sújtott időszakban minden próbálkozás (Toll, Vasárnap) elbukott, sőt – jellemző módon – még maga a szándék is vakvágányra futott: nívósabb irodalmi lap helyett a miskolci polgárság igényeinek jobban megfelelő, de szintén rövidéletű élclapok (Csirip-csirip, 28-as újság) hajtottak ki a városi pletykakultúrából. (A városnak ezt a forráshiányos, visszásságoktól és kicsinyes vitáktól terhelt „irodalmi életét” mutatja be egy elfeledett miskolci regényparódiánk, Hoványi Kornél: Mr. Dollár öfelsege Keverkolczon c. műve.) A széttagolt, atomizálódott irodalmakra jellemző kísérlettel, az antológia-szerkesztéssel is újságírók (Hubert János, Sassy Csaba, Hajdu Béla) próbálkoztak. Ennek ellenére az 1904–1905-ös Miskolci Almanach és az 1909-es – némileg speciális – Heten vagyunk, valamint az 1926-os Csokor antológia között évtizedes űr tátong.

Elenyésző a megjelent önálló (verses vagy prózai) kötetek száma, ezek szerzői is legfeljebb lelkes amatőrök, Petőfit és Tompát utánzó népies epigonok. Az egyik-két kötettel jelentkező majd az ismeretlenségbe visszahanyatló, nem is mindig egyértelműen miskolci szerzők (Apostol Bertalan, Ligeti Miklós, Szigethy Ferenc stb.) sorából két állócsillag emelkedik ki a korszakban: Lévay József és Sassy Csaba. Ők sem az írásaik országos összehasonlításban is megálló minősége, sokkal inkább kitartó lokálpatriotizmusuk miatt. A többszörösen kitüntetett és megünnepelt Lévay a háború alatt a 90. évét tölti be; magányos, betegeskedéssel terhelt visszavonultságát csak a Petőfi Társaság látogatása zavarja meg Hunyadi utca 4. szám alatti lakásában. A „hiperaktív” Sassy a háború előtt ígéretes költő-újságírónak indult, de megrekedt az alkalmi költészet szintjén: a kortesvers, a humoreszk, a csasztuska, a kroki, a könnyed, csipkelődő újságírói pletyka ezer változata maradt állandó eszköztára, majd a többkötetnyi háborús helyzetdalain keresztül eljutott büszkeségéhez, a nótaköltészethez.

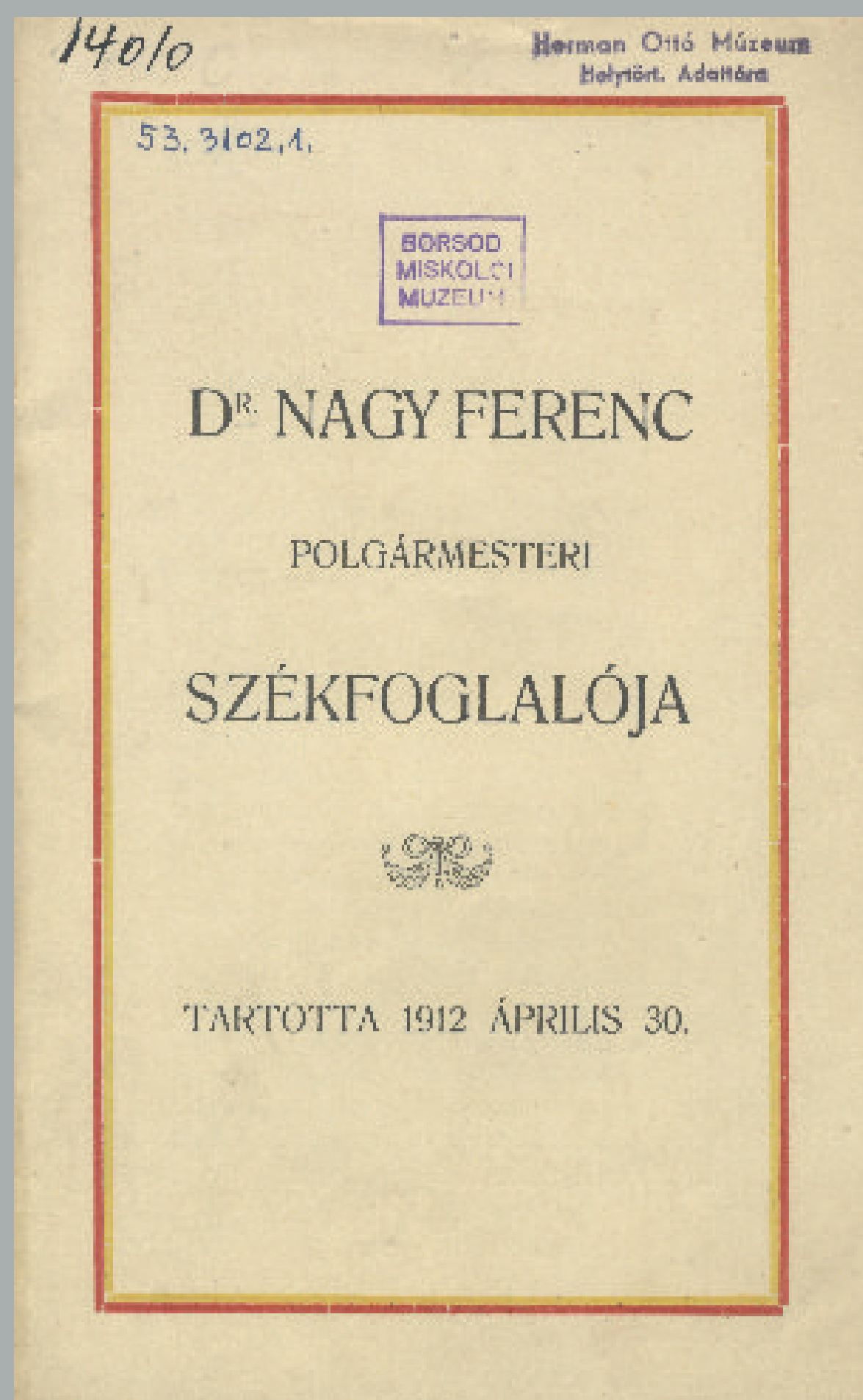

Miközben nagy öregjeit búcsúztatta a város (Lévay József †1918; Kiss József †1921; Csengey Gusztáv †1925), és a fiatal tehetségek épphogy elhagyták az iskolapadot (Szabó Lőrinc, Zelk Zoltán, Simon Andor, Vér Andor), időnként üdítő változatossággal örvendeztette meg irodalomkedvelő polgárait: az országos „magasirodalom” egyes képviselői látogatást tettek falai között. Fröhlichné Kaffka Margit 1903 és 1907 között írta Csabai kapui lakásában merengő, vagy épp a női egyéniségnek jogokat követelő verseit, novelláit, elbeszéléseit. Néhányszor előadást is vállalt a költőnő a városban: az utolsót 1913. november 30-án, az Erzsébet izraelita elemi iskolában. 1910. november 12-én az alig két éves Nyugat képviselői látogattak el Miskolcra, és egy impozáns irodalmi estével ajándékozták meg a Korona szálló vendégeit: a fő látványosságot Ady első – és utolsó – miskolci szereplése jelentette. 1914. január 18-án Karinthy Frigyes fogadta el az izraelita nőegylet meghívását két évvel korábban megjelent Így írtok ti című, országos feltűnést keltő paródiájával. Mindezek ellenére a nyugatosokat komoly ellenérzések fogadták Miskolcon: Lévay József, Serédy Jenő, Leszih Andor sokszor igaztalanul védtek a pestiek „zagyvaságaival” szemben a konzervatív, „népi-nemzeti”, „tősgyökeres magyar” irodalmi irányzatot.

Az irodalmi élet kibontakozásához nemcsak a jó szerzők, az infrastruktúra (pl. egy igazi kávéházi kultúra), de a jó olvasók, és általában a kritika is hiányzik. Sebő Sándor és Serédi Jenő dr. már 1918-ban hosszú cikkben értekezik a miskolci – és általában a vidéki – irodalmi élet lehetőségeiről, hiányairól. Hajdu Béla (1926), Zsedényi Béla illetve Leszih Andor (1929) is borúsán látja a helyzetet, s ez nem változik sokat a '30-as években sem: még 1937-ben is felröppen a kérdés: „Hol bujkálnak a miskolci írók?” (Lőcsei Elemér). Pedig évről évre egyre többen vannak, és örvendetes módon már nőíróink is jelentkeznek írásaikkal: Geöcze Anna, Hidvéginé Horváth Bóra, Holländer Béláné, Lesznai Anna, Szederkényi Anna, Szegilongi Etta és Ujlaky Vilma hagyatéka ugyanúgy feltárára vár, mint a korszak egészének miskolci irodalma.

MISKOLC A NAGY HÁBORÚ ÉVEIBEN

A város feladatai a háború kitörésével alapvetően megváltoztak: a hadi helyzet beálltával Miskolc népességének étellemezésére, az itt állomásozó és a frontról visszaérkező katonaság ellátására, a város eddig elért eredményeinek megőrzésére szorítkoztak. Ennek tükrében Nagy Ferenc polgármester felfüggesztette városfejlesztési koncepcióját, ehelyett három területre összpontosította a város erejét: közbiztonság, közéletmezés és közegészségügy.

A háború kitörése és az általános mozgósítás következményeként a város hivatali szervezete átalakult, a törvényhatóság több mint 100 hivatalnokát és közgyűlési tagját hívták be katonának. 1914. december 22-én a város általános tisztújítást rendelt el, igaz, fronton lévő tisztviselőket, sőt tiszteletből a már hősi halált halt tagokat is újraválasztották.

Ugyanilyen formában érintette a háború a rendészeti szerveket is, aminek következtében a város közbiztonsága megingott, a rendőri állományt szinte kivétel nélkül behívták frontszolgálatra. A város rendvédelmi intézmény nélkül maradt. Nagy Ferenc polgármester a helyzet orvoslására a helyi katonai parancsnoksághoz fordult: rendőri feladatra fegyveres katonákat kért és kapott, majd a polgárőrség, illetve az önkéntes rendőrség megszervezésével biztosította a szükséges közrendet.

A közellátás egyik alappillére a már 1913-ban létrehozott városi kertészet lett. Az első és második balkáni háború idején, 1911–1912-ben illetve 1913-ban a kertészeteiről méltán híres miskolci bolgár lakosság hazatért, hogy részt vegyen a harcokban, ebből adódóan az addig jelentős mezőgazdasági alapanyagot szolgáltató földek üresen maradtak. Nagy Ferenc polgármester a közéletmezésben így fellépő nehézségeket egy városi kertészet megvalósításával oldotta meg az üres telkeken, kezdetben 30 holdon. Ennek eredményeképpen a háború éveit alatt a városi étellemezést törvényhatóságilag központosítva, a város népességével összefogva, üzleti alapon sikerült megszervezni, amely így nagyrészt biztosította az étellemezési szükségleteket. A létfontosságú közszükségleti, élelmiszeripari igények kiszolgálására létrehozták a miskolci közéletmezési vállalatot. A maximált árak bevezetésével, a városhoz befolyt összegekből képzett újabb tartalékokkal, valamint termelő üzemek létrehozásával garantálták a város ellátásának biztonságát. A közéletmezési vállalatnál tudatosan a legszegényebb réteget alkalmazták, ezzel számukra is viszonylagos anyagi biztonságot nyújtottak, enyhítve a város segélyalapjának terheit.

A város vezetésének szervezőkészsége és a lakosság összefogásának eredményeképpen Miskolc az első világháború ideje alatt országos példakép lett. Több nagyvárosból is küldöttég érkezett, hogy helyben tanulmányozzák, elemezzék a város közéletmezésének sajátosságait, eredményességét.

Közegészségügy terén Miskolc szintén kiemelkedő munkát végzett, a folyamatosan érkező beteg, sebesült katonák ellátása mellett biztosították a lakosság járványügyi felvilágosítását, védelmét is. Ebben a munkában kiemelkedő szerepet vállalt dr. Szabó Ármin és dr. Pfliegler Imre főorvos.

Természetesen Miskolc lakossága is megszenvedte a háború éveit, de mindennapi életük mégis könnyebb volt, mint az ország más városaiban élőknek.

Miskolc – Nagy Ferenc polgármester szervezőkészségének köszönhetően – országos elismerést vívott ki a közéletmezés és a segélyezés terén, amelyre kormányzati szinten is hamar felfigyeltek. 1917. március 8-án Gróf Tisza István miniszterelnök Nagy Ferencet az Országos Közéletmezési Tanács tagjává nevezte ki. A Tisza-kormány bukása után Borsod vármegye és Miskolc főispánjának, Tarnay Gyulának lett az utóda, majd 1917. július 18-án a Közéletmezési Hivatal elnöki posztját kapta meg. Nagy Ferencet 1917. július 31-én hivatalosan főispánná nevezik ki, így le kell mondania polgármesteri címéről. Ebben a tisztségében Szentpáli István váltja, akit 1917. október 23-án iktatnak be hivatalába. Szentpáli polgármesteri programjában a „Nagy Ferenc-i” modellt kívánta követni, valamint azokat a városfejlesztési munkákat folytatni, melyek a háború kitörése miatt késedelmet szenvedtek. 1917. augusztus 23-án, a Wekerle-kormány megalakulásakor Hadik János az Országos Közéletmezési Hivatal alelnökéeként dr. Nagy Ferencnek államtitkári megbízatást kínált, melynek elfogadásával, egyszersmind főispáni tisztségéről való lemondásával végleg távozott Miskolcra. Helyére dr. Gedeon Aladárt nevezték ki.

10-ES HONVÉD GYALOGEZRED

Daubner Samu ezredes
ezredparnok

Dány Balázs tábornok
hadosztályparnok

Kobek Béla ezredes
ezredparnok

Miskolcon 1869-től volt honvéd zászlóalj, melyből 1890-ben jött létre a 10-es honvéd gyalogezred, melynek kiegészítési területe Borsod, Heves és Zemplén vármegyékre terjedt ki, Miskolc, Sátoraljaújhely, Eger központtal. Az 1868-as XLII. törvény rendelkezése alapján hozták létre az általános katonaság mellett a népfelkelők szervezetét, ahová a z idősebb korosztályhoz tartozókat sorozták be önkéntes alapon. A népfelkelő egységeket az országot érő közvetlen támadás esetén, kiegészítő szolgálatra /hadtáp, katonai objektumok, raktárak védelme, hátszói rendfenntartás/ hívták be. Az 1890-es V. törvény rendelte el az ezredek felállítását, melyek 3 zászlóaljból álltak, 4-4 századdal, kiegészítésként minden ezredhez népfelkelő ezred is tartozott. 1912-től minden ezrednél felállítottak pótzászlóalj-keretet, akiknek feladata lett az újoncok kiképzése. Miskolcon ugyan állomásozott más csapat is – a 65.-ös közös gyalogezred – személyzete azonban zömében nem a régióból toborzódott, így Miskolc városa mindig is a 10-eseket tartotta házi ezredének.

„Elrendelték az általános mozgósítást. örömmámorban úszik a nép apraja és nagyja. Lelkesül mindenki a háborúért. Esküdjözik és fogadkozik, ki a szerb, ki az orosz ellen óhajtana minél gyorsabban hadba szállni! Mindenki készül egy rövid pár hónapig tartó háborúra.

A Tizedik ezred tartalékosai is sűrű csoportokban tolonganak a felszerelési állomások – Miskolc, Eger és Sátoraljaújhely – felé. Gyorsan megalakulnak a mozgósítási csapatok: a 10. honvéd táborig ezred, a menetezred és a 10. népfelkelő gyalogezred.

Azután megindultak a csapat szállítások. Miskolcra először, egész szokatlanul és váratlanul, a népfelkelő gyalogezredet irányítják el, nagy mebotránkozására a táborig ezredhez beosztott fiatalabb tiszteknek. Utóbbiaknak egy küldöttsége külön is jelentkezett az ezredparancsnokságnál és más csapatokhoz

1914-es augusztusában az általános mozgósítás elrendelésekor, az általános eufória hatására tömegesen jelentkeztek önkéntesek az ezredbe, mind a táborig, népfelkelő, kiegészítő csapatok gyorsan feltöltődtek.

való áthelyezésüket kérelmezték; előadván, hogy attól tartanak, miszerint a háború gyorsan befejeződik és Ők esetleg még ütközetben sem vehetnek részt. Alig lehetett Őket megnyugtatni, hogy ettől azért még se féljenek.

Meglepetésre a 10-esek népfelkelőit azonban rendelkezésük szerint nem hátszói feladatokra, hanem elsőként a Galíciai frontra vezényelték, őket csak augusztus közepén követte a fő erőt képviselő táborig, majd a súlyos veszteségek miatt a menetezred is. Vitéz Kiss Kálmán magyar királyi altábornagy így emlékezik vissza:

Lassan azután a táborig ezredre is rá került a sor. VIII. 17-én megindultak a mi szállítmányaink is és vigan szólt a nóta minden vasúti kocsiban:

*Cikázz lovam, cikázz utoljára,
Holnap megyünk nagy muszka országba*

A víg nóta az ország határáig tartott. Amint Mezőlaborcnál a haza szent határát átléptük, elnémultak a nótas ajkak, magába zárkózott lett mindenki s a várható komolyabb események előre vetették sötét árnyékukat.”

EMLÉKEZET

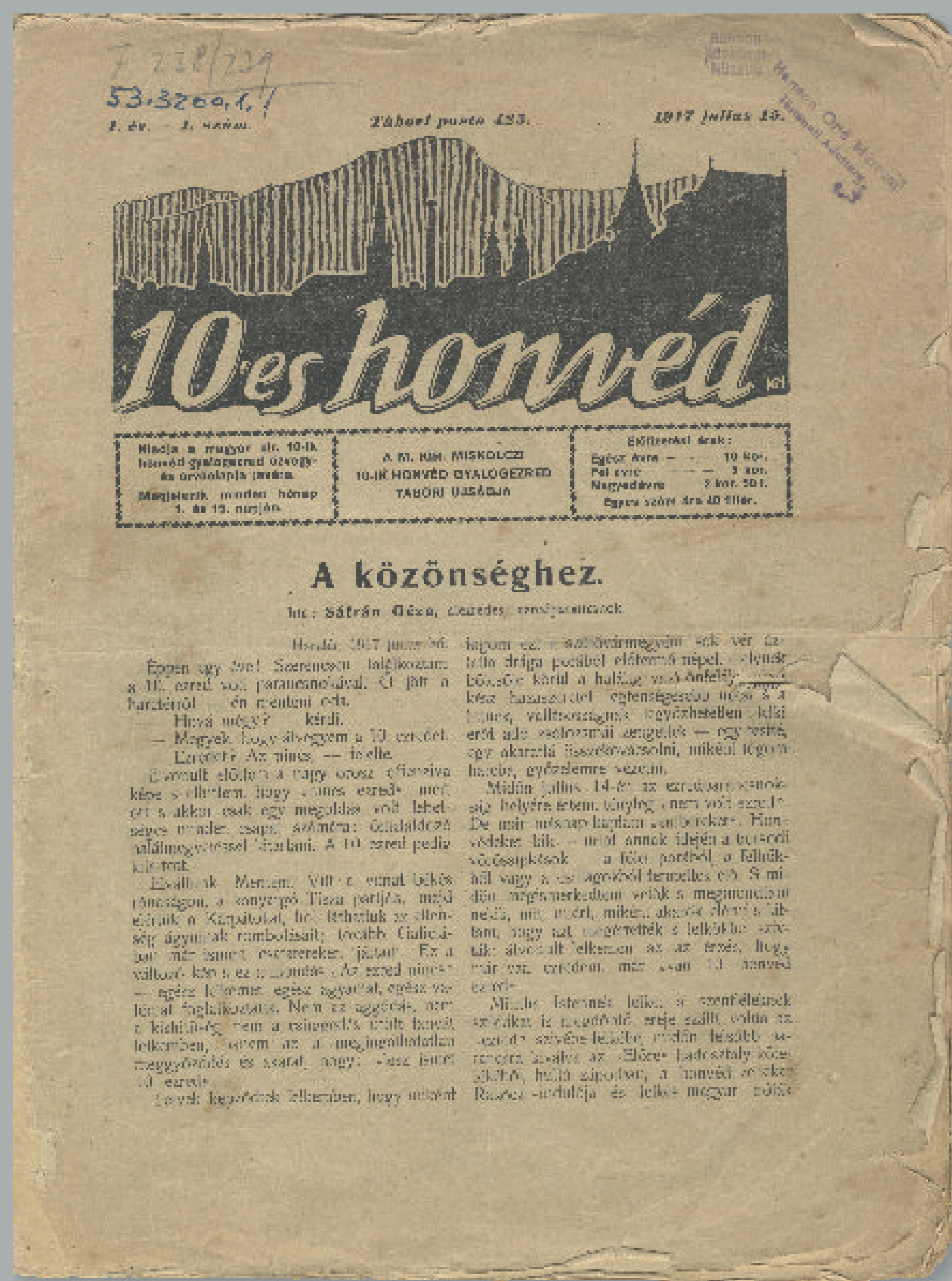

A 10-es honvéd gyalogezred a háború évei alatt komoly embervesztéseket szenvedett. Az elhunytak után sok özvegy és árva maradt, számukra a tisztek több gyűjtést is szerveztek, majd 1915-ben felállították az ezred hadiözvegy- és árvaalapját. Az ezredben több művészi ambíciókkal rendelkező tiszt is szolgált, többek között Sassy Csaba költő, Kövér Gyula és Meilinger Dezső grafikusok, akik emléklapokat, levelezőlapokat, fotóalbumokat, karikatúra-gyűjteményeket, sapkajelvényeket készítettek: az emléktárgyak értékesítéséből származó bevételek is az alap vagyonát gyarapították. 1916. júliusától Sáfrán Géza alezredes vette át az ezred parancsnokságát, megújult erővel vetve magát az alap munkájába. Kezdeményezésére 1917. július 15-től az ezred saját újságot is megjelentetett „10-es Honvéd” címen, melyet a háború végéig havonta kétszer adtak ki, és az újság eladásából szintén az elesettek hozzátartozóit támogatták. Emellett a lap fontos szerepet töltött be a hátszág informálásában: bemutatta a katonák hőstetteit, mindennapjait, egyben az ezred katonáinak az összetartozását is erősítette. Az újságot Miskolcon, Egerben és Sátoraljaújhelyen árusították, de előfizetéseket is elfogadtak. Miskolcon 1918 nyarára a Széchenyi u. 4., majd októbertől a Széchenyi u. 32. szám alatt kiadóhivatal is működött, amely valóságos 10-es honvéd boltta fejlődött. Az újság népszerűségét mutatja, hogy 1918 őszére nagyjából 5000 előfizetőt számlált.

A háború évei alatt az ezred katonái szisztematikusan kezdték gyűjteni az ellenségtől zsákmányolt katonai felszereléseket, fegyvereket. A katonák szerették volna bemutatni életüket, harcaikat, fegyvereiket, érzékeltetni, kézzelfoghatóvá tenni a hátszágban élők számára a háborút. Hadikiállítás szervezésébe fogtak, ez lett a gerince a „10-es Honvéd Hét” című rendezvénysorozatnak, melynek keretében egy-egy városban 10 napon át hangversenyeket, bálakat, irodalmi felolvasóesteket tartottak. 1917. december 15–25. között Miskolcon, 1918. február 9–23-ig Egerben, március 15–25-ig Gyöngyösön, végül április 26-tól május 6-ig Sátoraljaújhelyen tartották meg a rendezvénysorozatot. A több száz darabból álló kiállítás nagy sikert aratott, ezért megfogalmazódott a gondolat, hogy állandó hadikiállítást kellene létrehozni. Erre azonban az első világháborút követő zavaros hónapokban már nem kerülhetett sor, 1918 őszén a gyűjteményt Tápiósülyre szállították, majd a Tanácsköztársaság idején a felhalmozott fegyvereket széthordták, a gyűjtemény nagy része – a képtár kivételével – megsemmisült. A megmaradt gyűjtemény Budapestre, az Országos Hadimúzeum gondozásába került.

Az 1920-as években ismét felmerült az igény, hogy a trianoni békeszerződés alapján megszüntetett egykori 10-es honvéd gyalogezred történetét egy hadimúzeumban mutassák be. Az 1922. augusztus 27-én rendezett ezredgyűlésen határozatot hoztak, hogy megírják az ezred történetét, és méltó emlékművet állítanak az elesettek tiszteletére. Folyamatosan gyűjtötték az ezred világháborús tevékenységével kapcsolatos tárgyakat és dokumentumokat, a megvalósítás azonban lassan haladt. Hosszú szervezőmunkát követően 1927. október 9-i ezrednap keretében leplezték le a 10-es honvéd emlékművet,

Vass Viktor szobrászművész munkáját, melyet ez egykori laktanyával szemben állítottak fel. Kérelmezték a várostól, hogy az ezred emlékét utcánév is őrizze: a város támogatásával a Serház utcát 1928. május 6-án egy emléktábla elhelyezésével 10-es honvéd utcára keresztelték át. A múzeum megnyitására végül 1929. május 5-én került sor, otthonául a Borsod–Miskolczi Múzeum papszeri épülete szolgált. Miskolc városa az alapítástól kezdve anyagilag és erkölcsileg egyaránt támogatta a rendkívül látogatott 10-es honvéd múzeumot. A gyűjtemény gyarapodásával túlszűfoltta vált hadimúzeum számára a város a Zenepalota néhány helyiségét ajánlotta fel, ahová 1939-ben költözött át a múzeum. Ekkor a gyűjtemény 274 db felszerelési és 2537 db muzeális tárgyból állt. A 2. világháború éveiben stagnált a 10-es hadimúzeum, az új háború új kihívásokat teremtett. A még aktív korú katonák a fronton harcoltak, az árvaalapot beolvastották az Országos Hadigondozó Hatóságba, 1942 után a hagyományos ezrednapok is elmaradnak. 1944 tavaszán a szövetséges bombázók támadásaitól tartva biztonságos helyet kerestek a hadimúzeum anyagának. Subik Károly kanonok (volt 10-es honvéd tábori lelkész) javaslatára az egri líceum pincéiben helyezik el a műtárgyakat. A háború végével újra próbálkozások történnek a kiállítási tárgyak visszaszerzésére, de Sáfrán Géza kitaró munkája ellenére – a múzeum tudta nélkül – 1949 nyarán Fályi Béla őrnagy a Honvéd Múzeum képviseletében a múzeum megmaradt tárgyi anyagát véglegesen átköltözteti a mai Hadtörténeti Múzeumba.

Napjainkban az egykori hadimúzeum dokumentációs gyűjteményét illetve a Miskolcon maradt tárgyi emlékeket, elsősorban fegyvereket a Herman Ottó Múzeum Történeti Gyűjteménye őrzi.

AZ ERDÉLYI ÉS AZ OLASZ FRONTON

Megérkezés Erdélybe

A 10-es honvéd gyalogezred 1916 őszén azzal a paranccsal érkezik Erdélybe, hogy a Maros menti védvonalat Szászrégen előtt védjék, míg a támadások kifejlődnek Nagyszeben ellen. A görgényi havasokban kisebb csatározások után 1916. október 3-án kerülnek szembe a két-háromszoros túlerőben lévő román csapatokkal. A már tapasztalt, harcban edződött 10-esek bevárják a tapasztalatlan román egységeket, és gyorsan megakasztják az előrenyomulásukat, majd erős tüzérségi tűzzel visszavonulásra kényszerítik őket. A nagyszebeni támadás sikerével az ellenség visszavonulása általánossá válik, s bár sikertelenül próbálják harapófogóba zárni az ellenséges egységeket, október 15-re már a határnál, az Úz völgyében járnak. A határ átlépése után azonban jól kiépített, erős állásokba ütköznek, ezeket kénytelenek megkerülni. Az előrehaladást nehezíti, hogy az ellenség folyamatos ellentámadásokkal, illetve visszavonuláskor az erdő felgyújtásával nehezíti helyzetüket. Október 20-án egy átkaroló hadműveletben, két szélén a II. zászlóalj és a Szerdahelyi csoport, középen pedig a völgycsoport rohamával megfutamodásra kényszerítik a román katonákat, akik Poiana Uzuli-n át menekülnek. Az ezred így kijut a völgyből. A győzelem öröme azonban nem tart sokáig, az ellentámadás már másnap kezdetét veszi, és csak nagy veszteségek árán, a tartalék bevetésével sikerül kitartani a rohamok ellen. Október 22-én az ezredet felváltják, de így is súlyos harcokban kell részt venniük, végül október 27-én az ellenséges támadó erő kimerül, az ezredet az Úztól északra, a határgerinc védelmére rendelik.

Magyaros

November 7-én Csíkbánkfalvára rendelik a 10-eseket, ahol feltöltik állományukat. A tölgyes-békási orosz betörések miatt azonban nem sokat pihenhetnek, autókkal a gyimesi szorosba szállítják őket. Itt 1500 méter magasságban, kiépített állások hiányában, gyenge élelmezés mellett a gyimesi szorostól északra 26 kilométer hosszban foglalják el helyüket (1916. november 16–1917. február 6.). A nehézségek ellenére a decemberben bekövetkező orosz támadásokat visszaverik, azonban a rossz természeti és ellátási viszonyok nagyon megterhelik a katonák kitarását. Februárban érkezik a hír, hogy a hadvezetés a 10-es honvéd gyalogezredet szemelte ki Magyaros visszafoglalására: az ezred február 11-én már Csíkszögödön van, ahol egységeit rohamezreddé szervezik át.

Március 1-én Magyarosnál állomásoznak, azonban az erős havazás várakozásra ítéli a tüzérséget, míg végül március 8-án megindulhatott az általános támadás. Terv szerint a 10. ezred támad Magyarosra, míg egy-egy rohamszázad utat nyit a Láposon a 9. honvéd-, és a Söverjesen a 9. közös gyalogezred századainak. A rohamot délelőtt 8 órától 120 ágyú és 50 aknavető tüze készíti elő. A gyalogsági támadást ugyan 11 órára tervezték, de váratlanul a 4. század 15 perccel hamarabb megrohamozza az ellenséget. Gyors sikerüket látva általános támadás kezdődik, és 11 óra után néhány perccel a 10-esek az összes magaslatot elfoglalják, majd megtisztítják a szomszédos állásokat is. A támadás részükről szinte elhanyagolható veszteségekkel járt, míg az ellenségtől nagy mennyiségű hadianyagot zsákmányoltak. Azonban a hősiesség ellenére a térségben tovább folytatódtak a harcok, március 23-án, 27-én, és 28-án is jelentős

emberveszteségeket okozó, erős tüzérségi támadás éri a hevenyészett védelmi állásokat. De az ellenség erői sem bírták sokáig a sorozatos kudarcba fulladó támadásokat, lassan elcsendesült a magyarosi frontvonal. Augusztus 8-án – csatlakozva Mackensen Focsan-i offenzívájához – támadást indítanak, azonban a jól kiépített védelmi állásokon megtörnek a rohamok. November végén a hadosztályt felváltják az Úz völgyében, és az ojtói szorosba helyezik át. Röviddel érkezésüket követően az oroszokkal és románokkal történő fegyverszünet (1917. december 9.) után újra útra kelnek, ezúttal az olasz frontra.

A „hétközség fennsíkján”, Brenta mellett, Sasso-Rossónál került bevetésre a 10. ezred. Hosszúra nyúló, állandó tüzérségi támadások után 1918. október 11-én éjjel 2 órakor az olasz haderő összes ütege tűz alá vonja a védelmi vonalat, majd reggel 6 órakor zárótűz oltalma alatt gyalogsági rohamot kezdeményez. A rohamok délelőtt 11-ig tartanak, azonban az összes próbálkozás megtörik a véderők vonalán. A Brenta és Piave közötti áttörés kényszeríti rá az ezredet, hogy a hegyekből leereszkedve a Brenta völgyében utóvédállásba helyezkedjenek Castelnuovo előtt. A szétszórt ezred egy kisebb része géppuskákkal a perticai szerpentin alagútjaiba veszi be magát. November 2-án a közeledő, gyanútlan olasz egységeket bejárva összetűzet zúdítanak a megzavarodott

Magyarosi csata kitüntetettjei

ellenségre, akik csak hosszú órák múltán és újabb egységek bevetésével tudnak felülkerekedni. Az ezred egy része a járhatatlan sziklafalak csapdájába esve ekkor esik fogságba.

Másnap kihirdetik a fegyverszünetet...

Petrik Ernő százados, ezredsegédtiszt érzékletes leírását adja a 10-esek haza érkezésének:

„Háromszáz rongyos, tépett, kiéhezett, elcsigázott, kifosztott honvéd érkezett haza Magyarországra. Hazajött a 10. honvéd gyalogezred. Száz csatának rettegett hősei, a bátorságnak, vakmerőségnek, hazaszeretetnek félistenei éhezve, kirabolva, fegyvertelenül tértek haza abba a Hazába, amelyért csaknem 5 éven át vérüket ontották. Szégyenpírban égett arcunk, kerültük az embereket, lopva, sötétben akartunk észrevétlenül hazamenni a családi körbe, ahol talán még szeretetteljes gondoskodás fogad.”

Olaszország

OROSZ FRONT

Tarnawatikai gyászünnepély 1915 augusztus

A 10-es honvéd gyalogezred katonái 1914. augusztus 26-án, a Tarnawatkánál estek át a tűzkeresztségen. A rossz felszerelés, a tapasztalatlanság, az elsietett támadás illetve az orosz túlerő miatt a támadás összeomlik, hatalmas veszteségeket okozva az ezred soraiban. Vitéz Kiss Kálmán altábornagy így emlékezett az eseményre a 10-es honvéd újság 1922. augusztus 27-ei számában:

„Tomasownál augusztus 26-án este a szomorúan végződő első ütközet után, megtépázva és erősen megfogyatkozva van együtt a 10. honvéd gyalogezred. Véres veszteség 20 tiszt és 516 főnyi legénység... Elvesztettük az első ütközetet, de megmentettük a becsületet, a magyar honvédbecsületet, mely nem nézi, nem számolja, hogy hány és mennyi az ellenség, de támad, százszor is támad és meghal, ha a haza sorsa azt megköveteli.”

1914. szeptember 6–12. között a 2. lemergi csatában a 10-es honvédek bizonyítják rátermettségüket, miután szeptember 6-án sikerül kiszorítaniuk az ellenséget a területéről, így az érintkezést a hadosztályok között helyreállítja. Az ismétlődő rohamok és az alig kiépített állások ellenére öt napig tartják állásaikat, azonban a harcfront északi szárnyán bekövetkezett súlyos átkarolás végül az ellenség javára döntötte el a csatát.

Az 1914. október 13. és november 3. közötti San menti harcokban a folyón átözönlő orosz hadak megállítására törekedett a hadvezetés. Azonban a túlerő ellen tarthatatlanná váltak az állások, a 10-esek olyan nagy veszteségeket szenvedtek, hogy október 24-én kivonták őket a Kopki–Rudnik közötti vonalból, csak október 29-én, Nisko alatt veszik fel újra a harcot. A front azonban összeomlik, az ezred 900 fős puskalétszámmal Krakkóiig hátrál.

Ezredparancsnokság

A krakkói csata 1914. november 16–27. között változó eredményességgel folyik, a kölcsönös támadások folyamatosan változtatják a frontvonalat, majd Majowicze–Belbo-nál december 1-jén új védállásokat foglalnak el.

Az ezred Tymbarcon keresztül éri el Limanowát, ahol a keletről és délről fenyegetett város védelmét látják el (1914. december 9–12.). A súlyos veszteségek és a december 11-ei általános orosz támadás visszaverése után a sikeres bekerítő hadművelet eredményeképpen visszazorítják az ellenséget. Rövid pihenő után a gorliczei frontszakaszra kerülnek, ahol kisebb csatározásokban vesznek részt, a német erősítést bevárva készülnek a végső támadásra.

A nagy offenzíva a gorliczei áttöréssel 1915. május 2-án indul, a kezdeti sikertelenséget követően délután 6 órakor a gyalogsági roham végül meg-hátrálásra bírja az orosz csapatokat. A sikeres áttörést követően a 10-es honvéd gyalogezred Rosenbark (május 3.), Kortsyna (május 9.), Sobiecín (május 17–18.), Radymno (május 24.), Zagrody (május 24–25.), Kalnikow (május 27–28., június 1.), Horodysko (június 19.), Chamy-Bór-Kuninski (június 20–21.), Ilowiecz-Kol. Lipiny (július 15–18.) érintésével éri Breszt-Litowszk vára alá (augusztus 16.). Az erődítmény ostroma augusztus 18-tól 25-ig tart: a vár egy engedély nélküli roham következtében végül megadja magát, így az ezred még az éjszaka folyamán eléri a Bugot. Kiválva a Mackensen-hadsereg kötelékéből, vasúton indulnak a Száva felé Szerbia ellen, azonban a kelet-galíciai orosz ellentámadások következtében Lembergen át a Sereth felé irányítják őket.

Pihenőben

A Strypa folyónál, a Hajworonka-Wisniowczyk vonalon sikeres ellentámadást hajtanak végre, és a korábban ott harcoló egységeket 1915. november 2-án felváltják védállásaikban. A Strypa menti védvonalon – kisebb kölcsönös támadásoktól eltekintve – a Brussilow-féle nagy offenzíva kezdetéig, 1916. június 10-ig állóharc alakul ki.

Az 1916. június 12-én meginduló meg-megújuló orosz támadások végül áttörik a strypai védvonalat, és a német erősítés segítsége ellenére is csak hatalmas áldozatok árán sikerül Kotuzów-nál megállítani a támadást. A hadosztály olyan nagy veszteségeket szenved, hogy rendezésük céljából visszavonják őket az első vonalból. A harcokban a Tlumacs elleni előretöréshez térnek vissza 1916. június 30-án Kraevel német tábornok parancsnoksága alatt. Az első nagyobb ellenállásba Isakow alatt ütköznek: július 3-án ugyan elfoglalják a lángoló várost, azonban a július 5-i lovassági ellentámadás megtöri az állásokat, mindkét oldalon hatalmas veszteségeket okozva. Az ezredet július 12-én kivonják állásaikból, és kiegészítés végett Konkolnikire szállítják, itt a menetalakulatok beolvasztásával újjászervezik az ezredet.

Monasterzyska területére érkezve az ezredet a második vonalba rendelik biztosításra, majd augusztus 10-én a 39. hadosztály kötelékében Podwyczolkinál kerülnek állásba. A védvonal kiépítése előtt nagy erejű támadás éri a vonalat, és bár az ezred kitart, a parancs értelmében utolsóként kényszerül visszavonulni Horozsanka felé, biztosítva a többi egységet. Az új védvonalat hamar, augusztus 13-án ismét támadás éri: az orosz lovassági majd gyalogsági támadások ellenére az utolsó pillanatban érkező tartalékoknak köszönhetően kitart.

Az 1916. augusztus 27-i román hadüzenet hírére az ezredet Erdélybe rendelik.

Indulás Erdélybe